

LUVRE - Fåglar och fågelforskning i Vindelfjällen

Anders Enemar 70 år

I backspegl

Göran Andersson

Den 7 juni 1968 klev jag för första gången vördnadsfullt (för sista gången) in i gammelmåken i spänd förväntan att möta den elit inom svensk fågelforskning som under beteckningen LUVRE höll på att skriva inventeringshistoria mitt i vildmarken. Jag hittade Harry Myhrberg stekande fläsk. Visst är väl livet charmigt?

Harry gjorde sin sista LUVRE-säsong 1978 och gammelmåken är sedan några år inte längre tillgänglig för LUVRE. Man måste ändå beteckna LUVRE som något av det mest stabila som finns i denna osäkra och föränderliga värld. Andra gör upp planer för några månader eller ett år. Vi i LUVRE tycker att ett projekt på tio år är kortsiktigt. Visst är väl det charmigt?

Under de 20 fältsäsonger som jag har tillbringat i Ammarnäs sedan 1968 har det naturligtvis, förutom inventeringsdata, hopat sig ett antal andra intryck. En del har blivit bestående, en del förpassade i den barmhärtiga glömskan. En del

har naturligtvis förbättrats i mitt minne under årens lopp. Om något av denna senare kategori skulle komma i tryck här, är min förhoppning att minnet hos de LUVRingar som borde veta bättre är ännu sämre.

En del intryck måste dock vara helt sanna eftersom de har förevigats med elst kamera och film. Fotografier talar sanning på ett helt annat sätt än ord. Denna speglade tillbakablick bygger därför huvudsakligen på de sanna bilderna.

Huvudtemat är givet - inte bara av denna skrifts tema utan också av verkligheten. LUVREs själ är till stor del formad av Anders Enemar. Visst lever LUVRE-själen vidare även om Anders har slutat gmeta i skogen varje säsong. Han är ändå så långt det mänskliga minnet kan sträcka sig oupplösligt förenad med LUVREs själ.

Låt mig nu rota i minneslådan och bildarkivet och ge er en liten backspegel att kika i. Naturligtvis finns där snöklädda fjäll - vad annars? Men där finns så mycket mer. Allt handlar inte om Anders direkt, men själen finns i varje bild och varje minnesfragment - LUVRE-själen!

Jag är ju en yrfärdyrkare bland fjäderkreatursälskarna. För en entomolog leder samvaron med ett större antal hängivna ornitologer till ett flertal fascinerande upplevelser. Det framkommer ett antal underligheter i beteende som dessutom kryddas ordentligt med rent LUVRianska påfund.

För en icke-LUVRing måste vanan att knyta fast plastsnittlar vid varje funnet fågelbo te sig en smula underlig. På snitseln skriver åtminstone Anders mycket ordentligt vad det är för fågelart, var boet finns i förhållande till snitseln samt datum. Frågan är vem som hittar tillbaka och läser dessa snitslar, belägna långt från stigar, i svårframkomlig fjällbjörkskog. Kråkan och vesslan är ju inte läskunniga och hittar väl boet i alla fall? Ibland poppar LUVRE-själen upp riktigt ordentligt och snitseln får ett udda utseende. Detta osignerade alster - i original på gul plastsnittsel i entomologisk provyta - bär dock tydligt urLUVREsjälens signum.

Det dröjde ett tag innan jag vande mig vid att långt ut i ödemarken möta människor med stora stegar på axeln. Ryktet förtäljer att stegen används för att kunna räkna ägg och ungar i de bon som vissa fåglar placerar högt uppe i träden. De LUVRingar som inte orkar släpa på stegar specialiserar sig på markhäckare, t ex lövsångare. Men varje art försöker göra livet surt för ornitologerna på sitt sätt. Lövsångarens bon är svåra att hitta. Vad gör LUVRE-själén då? Kommenderar man ur huse, naturligtvis. Kan ni tänka er en skallgångskedja genom skogen i akt och mening att hitta så många lövsångarbon som möjligt genom att skrämman upp fågeln från boet? Man skulle vifta med lövruskor eller dylikt. Och tidigt på morgonen skulle det ske, när fåglarna vilade sig i bona. Själv bidrog jag lojt och lojalt med ett eller två bon hittade med slaghåv. Mycket bättre än lövruska.

Ett annat sätt som provades var att få lövsångaren att bygga sina bon en bit upp från markytan. Detta tänkte sig Anders Åstadkomma genom att dra en död sork i ett snöre efter sig genom skogen. Om jag fattat teorin rätt skulle goda sorkår störa lövsångarnas markhäckande och ge ett antal bon på högre höjder. För att testa denna teori utsatte alltså vår annars så djurvänlige professor alla lövsångare han träffade på för en veritabel sorkterror. Resultatet vet jag inget om men LUVRE hade i alla fall roligt.

LUVRingar hittar på en massa lustiga prylar, vars bidrag till vetenskapen vida överglänses av den glädje de väcker hos övriga LUVRingar. Ett typiskt sådant bidrag från Anders är rödstjärtholkarna. Teorin var att en holk med stor öppning skulle bebos av rödstjärt och inte svartvit flugsnappare. På min första bild ser det ju så ut. Undantaget som bekräftar teorin (enligt Anders) syns på den andra bilden. Den tredje visar en extrem rödstjärtholk. I LUVRE-själen ingår att glädjen över dessa knasiga holkar inte blev mindre av att de faktiskt också fungerade och gav tryckbara resultat.

Något tryckbart kom dock inte ut av mitt eget bidrag till lustigheterna - ett par konstgjorda gap. Målet var att ta reda på vad fåglarna stoppade i sina ungar. Den mest sofistikerade konstgjorda ungen satt i en flugsnapparholk med trampkontakt. När fågeln landade i öppningen gapade gapet. Den fågelns ortstrohet sattes på ett svårt prov. Det andra försöket utfördes på Olas rödvingar och syns på den här bilden. Provröret under detta magnifika gap fick tyvärr svälta ihjäl. Två typiska LUVRE-projekt som i alla fall uppfyllde målet att roa de andra.

Urbasen gammelkåken räckte inte för att härbärgera ett snabbt växande antal LUVRingar. Radhusen har varit med nästan lika länge. Anders, Bengt Sjöstrand och jag kamperade ihop i ett av dem 1968. Mathållningen sköttes så att Bengt lagade middagsmaten och Anders och jag turades om att diska. För att spara disk åt vi med fördel efterrätten direkt ur burken. Bilden av den diskande professorn har kanske inte någon större innebörd för dagens studerande, men för mig är den en del av LUVRE-själen.

Boendet var primitivt. Närmaste eluttag för rakapparater och dylikt fanns i gammelkåken några kilometer bort. Någon belysning behövdes egentligen inte. Sommarnatten blev aldrig mörk och samtalen under och efter det gasolvärmda kvällsteet kunde dra ut på tiden utan att man var medveten om att ljusan dag övergick i ljusan natt. Då var för all del steget till sovbritsen inte långt - kåken var trång. Följaktligen fanns det dåligt utrymme för skrivarbete. Tack och lov är inte manus kvalitén beroende av goda och funktionsenliga skrivplatser. Stöveltorkebänken ovanför torpargrundskafferiet (svalaste stället så när som på snödrivan nere vid bäcken) dög gott som skrivbord och yttertrappan tjänstgjorde med bravur som stol med två valfria sittlägen. Resultatet blev, om jag minns rätt, ett välskrivet manus till en ornitologkongress.

Festligheterna är också en del av LUVRE-själen. Om det inte var jubileum så rörde det sig oftast om punsch med ärtsoppa eller snaps med surströmming. Jag vill försöka spegla LUVRE-själen med fyra bilder från festliga tillfällen.

Vid ett tillfälle gick byn man ur huse och knallade upp till Tjulträsk. Vindelfjällens naturreservat skulle invigas och självaste Valfrid Paulsson, chef för Naturvårdsverket, kom dit i flygplan, dagen till ära skrudad i splitter nya blåjeans. Alla imponerades av hans invigningstal - utom möjligen Anders, enligt denna bild.

Bilden av Anders konspirerande framför en vägg där Tage Erlander samsas om utrymmet med en utvikingstjej är också en sann bild av LUVRE-själen. Allt är möjligt och allt är tillåtet. Vad samtalet handlade om vet jag inte - förmodligen om bästa sättet att genomlysas till hälften ruvade ägg av blåhakens andrakullar.

En bild av stillhet och ro vid ett LUVRE-kalas är ett undantag. Jag kan bara erinra mig ett tillfälle - detta. Anders har just mottagit sin 50-årsgåva: en luxuös kniv att bäras till frack. Här syns en liten men synnerligen essentiell del av LUVRE-själen. Något passande ord för denna del finns tyvärr inte.

Slutligen en bild från samma fest, men något senare. Eva för-
 enar sig med Anders i ett glatt
 skratt. Detta är den sista och som
 jag ser det viktigaste delen av
 LUVRE-själen - att ha roligt. Vi
 alla LUVRE-ringar, som gnetar i sko-
 gen och på heden år efter år, gör
 det absolut inte för pengar och
 knappast i första hand för att vinna
 vetenskaplig ära. Vi gör det för att
 vi tycker att det är roligt. Låt oss
 fortsätta med det!